

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 09.12.20

Lesesirkel

Også kalt “boksirkel”, “lesegruppe” og “leseforening”. En gruppe personer som møtes regelmessig for å diskutere en bok som alle har lest før møtet. “The usual minimal definition would be a group of people who meet on a regular basis to discuss books.” (Hartley 2001 s. 2)

Hensikten er både sosial og litterær: en blir kjent med både hverandre og litteraturen. Noen lesesirkler konsentrerer seg om en sjanger eller et tema (krim, biografier, science fiction, feministisk litteratur o.l.). Møtene foregår ofte vekselvis i hjemmet til lesesirkelens deltakere, men kan også finne sted på en kafé, i et bibliotek eller andre mer offentlige steder. Ofte er det en innleder til diskusjonen og erfaringsutvekslingen. Deltakerne forteller om sine leseropplevelser, sier om de likte boka eller ikke (hvorfor? hvorfor ikke?) og kommer med innspill og innvendinger til de andres synspunkter. Deltakerne kan samarbeide seg fram til felles forståelse og samforståtte tolkninger av teksten (“negotiated interpretations”).

Hovedvekten kan ligge på leseglede og opplevelse, på nytelse av litteraturen, mer enn på hva tekstene kan lære oss. Eller deltakerne bruker tekstene til å bearbeide sin livsverden, til å forstå seg selv og de andre deltakerne bedre. Lesesirkelen skaper dessuten et sosialt nettverk (som en slags protest mot tap av nære nettverk i det moderne samfunn). Det foregår en kollektiv og samholdsskapende resepsjon.

I en lesesirkel “er opplevelsen til forhandling og under utvikling i kraft af det dialogiske element. Gennem samtale kan læserne, ved at høre andre perspektiver og forståelser, hjelpe hinanden med verbaliseringsprocessen og med at få præciseret deres forståelse og oplevelse af bogen [...] Dialogen, som den udspiller sig i en læsekreds, kan ses som en hjælp til at oversætte en fænomenologisk, psykologisk oplevelse til en sproglig bevidstgørelse af samme oplevelse. Eller rettere: frem for en oversættelse af en given erfaring kan dialogen medlemmerne imellem anskues som en sproglig forhandling om mening: Meningen med teksten, med læseoplevelsen, og – frem for alt – med de begreber, man vælger til at beskrive disse to fænomener. [...] At diskutere ens læseoplevelse med andre skærper nemlig ikke alene ens forståelse af bogen, men rummer i bedste fald en erkendelsesproces, som går ud over forståelsen af bogen til forståelsen af livet.” (Balling og Grøn 2012a s. 15-16)

Bøkene som deltakerne i en lesesirkel leser, velges ut på forskjellige måter, mer eller mindre i fellesskap og demokratisk. Jenny Hartleys studie av lesesirkler har et eksempel der bøkene velges ut av deltakerne én gang i året mens de spiser sammen på restaurant (Hartley 2001 s. 88). Selve lesesirkel-møtene gjennomføres på ulikt vis, med bare boklesingen som forberedelse eller mer enn det: “Some groups like to circulate written reviews or questions before the meeting, or discussions may follow a scheme of headings (characters, setting, structure, style) prepared by members in advance. One group discusses two books at each meeting – ‘we try for contrasts’. Or the group may decide that it wants to read aloud: - We have evolved a method of choosing relevant passages which are read aloud in the group.” (Hartley 2001 s. 86) Det forekommer at det tas notater eller føres referat eller logg: “- At the end I write down each person’s (short) opinion. So I keep a ‘log-book’ and sometimes add details: who turned up with a baby, what we argued about.” (Hartley 2001 s. 88) Møtet kan ha en fast leder, eller lederskapet roterer, eller det er ingen leder. Underveis i møtene må det takles forskjellige utfordringer og praktiske problemer, f.eks. hvis ikke alle har klart å lese ferdig boka: “Some members never finish the book – it means we can’t discuss the ending.” (Hartley 2001 s. 96)

Mye forekommer i og med lesesirkler, uten å være svært vanlig: Gruppene kan få forfatterbesøk, eller skrive til forfattere for å spørre om noe: “- We once wrote to an author in the USA and received a reply from him” (Hartley 2001 s. 100); “Groups write poetry, publish reviews in the local press, correspond with authors, and invite them to meetings” (Hartley 2001 s. 127); “A member who lost her sight is kept in her group by a ‘noble retired teacher’ who reads the books on to tape for her. Members who move away often travel long distances for book club nights, or join in by post – for over ten years in one instance. Groups also keep in touch with ex-members through annual newsletters; this is contact with staying power.” (Hartley 2001 s. 130) Noen deltakere viser hverandre sine notater som de har skrevet før møtet. En deltaker i en britisk lesesirkel forteller om et tilfelle av dette: “Half of the group had felt the need to re-read the novel [Alice Hoffmans *The third angel*] to clarify many of the relationships and consequences and agreed that the more you analysed it, the more you could read into the lives of the various families. Not everyone had picked up on all the links and so it made for a lively discussion and debate as we compared notes.” (i magasinet *Booktime*, redigert av Ruth Hunter, juni 2008, s. 31)

Vellykkete lesesirkler gir hver deltaker mulighet til både å diskutere sine egne synspunkter med andre og få input fra andre som har lest samme bok. Deltakere i lesesirkler understreker også hvor viktig det er med en god atmosfære i gruppa: “It’s non-judgemental and non-competitive so there’s no fear of ridicule”; “We let our hear down and learn to trust each other – it’s OK to be ‘different’ and have different opinions from each other”; “A friendly and non-threatening atmosphere; we are careful to maintain a supportive, non-confrontational atmosphere” (siteret fra Hartley 2001 s. 83). Om hva som skjer som følge av bokdiskusjonene har noen lesesirkel-deltakere sagt: “Hearing different people talk about it [dvs. boka] brings

it alive”; “I enjoy hearing the book’s story from another angle”; “The evening enlarges the book” (sitert fra Hartley 2001 s. 84). ”We’re reading books we would never have tackled independently.” (sitert fra Hartley 2001 s. 126) “Often it will send me back to re-read the books with a different viewpoint.” (sitert fra Hartley 2001 s. 127) “Of course choice of reading is a very personal matter and inevitably we have to digest books which we would not have chosen ourselves but this is no bad thing as it broadens our horizons and gets us out of our comfort zone.” (en britisk lesesirkel-deltaker, gjengitt fra magasinet *Booktime*, redigert av Ruth Hunter, juni 2008, s. 31)

Litteraturlesingen kan foregå på mange måter og ha en rekke ulike formål og funksjoner for gruppa: “we don’t read for pleasure but to bond [...] we have to be able to deal with ambiguity [...] we have to negotiate, to select, to conflict, to resist [...] we negotiate life choices and identities [...] we play, leap, compare, relate to fiction and life narratives as other possible lives [...] we articulate new possibilities of being [...] we want to narrate [...] we imagine” (http://www.participations.org/Volume%205/Issue%202/5_02_huion.htm; lesedato 03.06.14).

“[T]he books are chosen for their “narrative” and “character-interest” [...] rather than for their “textuality,” “experimentation,” or “literary distinction” [...] Solitary readers also identify with characters, but within a reading group this identification becomes more powerful because the reader hears the reactions of her fellow members and their personal narratives. Thus, the “characters become a prism for the interrogation of self, other selves, and society beyond the text” (Long, 2003, p. 153). The reading mode is what Booth calls “coduction,” emphasizing the comparative process by which readers unavoidably perceive and judge any person or story against the backdrop of all other people and stories they have known (Long, 2003, p. 26) [...] their own life experiences as a basis for speculation on characters’ motives in much the same way they might engage in gossip about real people [...] readers connect to other possible lives.” (Patricia Huion et al. i http://www.participations.org/Volume%205/Issue%202/5_02_huion.htm; lesedato 03.06.14)

“Within this repertoire the following functions are allocated to literature: to “understand and empathize with different worlds’ (Long, 2003, p. 152), to gain “recognition and insight,” “to question their own values” (Long, 2003, p. 154), to broaden a sense of possibilities (Long, 2003, p. 181), and to engage with the “pleasures of deep emotional involvement, meaningfulness, or illumination of their experience” (Long, 2003, p. 130). [...] Reading groups seem to motivate self-disclosure as “less risky or less consequential than it would be among peers one sees every day” (Long, 2003, p. 211). [...] Books help readers see the world through other eyes, the eyes of the character, who obtains the status of a real person. The borders between the real and fictional world are blurred. Readers seek to redefine their identities.” (Patricia Huion i http://www.participations.org/Volume%205/Issue%202/5_02_huion.htm; lesedato 03.06.14)

“Although reading groups read predominantly national literature written in their mother tongue, “orientalising” fiction, or fiction that seeks to understand other cultures as a primary focus (Devlin Glass, 2001, p. 578), belong to their reading fare. Recent reading groups even show a preference for the “consumption of texts by and about women living in the Third World” (Burwell, 2007, p. 282).” (Patricia Huion i http://www.participations.org/Volume%205/Issue%202/5_02_huion.htm; lesedato 03.06.14)

Jenny Hartley undersøkte bl.a. hvorfor flertallet av alle lesesirkler består av kvinner (hennes funn viste at 66 % bestod av kun kvinner, 6 % av kun menn, resten var blandet). Hennes lesesirkel-informanter hadde blant annet disse kommentarene: “Women take more pleasure in verbalizing their feelings and reactions”; “Men don’t seem to enjoy the ‘process’ of discussion as much – they have a firm opinion on something and that is that”; “We enjoy being independent from men with meaningful, intelligent conversations”; “In a way the whole point is that we’re all women ... with a man present the whole tone would be entirely different. Not that we’d defer to male authority – not at all – but our discussions are somehow humane and intuitive and exploratory rather than cerebral”; “We welcome both sexes and find generally that the men always see the book in a different light to the women”. (Hartley 2001 s. 28-29) Det kan diskuteres om lesesirkler fremmer “kvinnelige verdier”: “It might be said that the reading group is a forum for the kind of talk associated with women: co-operation rather than competition, the model of ‘emotional literacy’ which values teamwork, listening, and sharing over self-assertion and winning the argument. Reading groups could, then, be seen as part of the feminization of culture, though they are not without their edge: members have to defend and justify themselves, argue their views.” (Hartley 2001 s. 137)

“Bokcirklar kan organisatorisk delast i två huvudtyper. För det första finns de cirklar som är knutna till ett folkbibliotek, ett studieförbund, en bokhandel eller en frivilligorganisation av något slag (till exempel Svenska kyrkan). Sådana cirklar får ofta stöd till sin verksamhet, exempelvis hjälp med val av litteratur, bidrag till ledararvode eller tillgång till lokal, och betecknas här *bokcirklar med huvudman*. Den andra typen utgörs av cirklar som lever och verkar helt utan organisatoriska band eller stöd utifrån. Det handlar om en grupp människor, t.ex. grannar, arbetskamrater eller vänner, som gått samman på eget initiativ och regelbundet träffas – ofta hemma hos varandra – för att diskutera litteratur. Denna typ benämns ibland “privata” eller “informella” cirklar. Jag har dock valt att benämna den *fristående bokcirklar*. Centralt för bägge typer är förstås boken, läsningen och *mötet*, där gruppmedlemmarna tillsammans samtalar om sina läsoplevelser; utan dessa möten ingen cirkel.” (Kerstin Rydbeck i <http://bada.hb.se/bitstream/2320/12324/1/Libraries.pdf>; lesedato 07.11.14)

“Det går även att tala om öppna respektive slutna bokcirklar, efter hur cirkeln rekryterar sina medlemmar. Till en öppen cirkel kan vem som helst ansluta sig –

det kan exempelvis handla om att folkbiblioteket eller en bokhandel annonserar om att man ska starta en ny cirkel och uppmanar intresserade att anmäla sig. Ofta känner inte deltagare i öppna cirklar varandra sedan tidigare och cirkelgemenskapen kommer då i främsta hand att byggas kring just läsintresset. En sluten cirkel består av människor som mestadels känner varandra och gemenskapen kan då byggas även på helt andra saker, t.ex. att man arbetar tillsammans, har barn i samma klass eller är gamla barndomsvänner. Slutna cirklar bestämmer själva över reglerna för rekrytering och tar bara in medlemmar som accepteras av de befintliga.” (Kerstin Rydbeck i <http://bada.hb.se/bitstream/2320/12324/1/Libraries.pdf>; lesedato 07.11.14)

“Det går också att dela in bokcirklar i sådana som träffas för möten IRL (“in real life”) som här benämns *traditionella cirklar* – av anledningen att det helt enkelt är den typ som funnits längst – och sådana som existerar på webben och för sina diskussioner i de nya sociala medierna: *virtuella cirklar*. Det är dock ett rimligt antagande att gränsen mellan dessa två typer successivt luckras upp alltmera. På exempelvis Facebook finns idag grupper med enda syfte att sammanföra människor som önskar delta i traditionella cirklar – bland annat finns en sådan gemenskap specifikt riktad till Facebookanvändare i Uppsala: “Bokcirkel i Uppsala”. Många traditionella cirklar har egna Facebook-grupper (ofta slutna) där de också kommunicerar. Och gissningsvis följer många medlemmar i traditionella cirklar även virtuella litteraturdiskussioner på forum och bloggar för att få tips och inspiration. En viktig fråga i projektet är att se vad de nya medierna innebär för traditionella bokcirkels sätt att arbeta idag.” (Kerstin Rydbeck i <http://bada.hb.se/bitstream/2320/12324/1/Libraries.pdf>; lesedato 07.11.14)

“Slutligen går även att klassificera bokcirklar efter deras val av litteratur. Den vanligaste modellen är sannolikt att alla i cirkeln läser samma bok till varje möte. Andra modeller kan vara olika böcker av en och samma författare eller böcker med ett gemensamt tema men av olika författare. Vissa cirklar fokuserar på en speciell genre, som lyrik eller science fiction. I allmänhet förknippas nog begreppet bokcirklar med läsning av skönlitteratur och det torde knappast råda någon tvekan om att det stora flertalet främst är inriktade på fiktion. Men det finns även sådana cirklar som diskuterar övervägande eller uteslutande facklitteratur. En målsättning med projektet är just att få grepp om de övergripande mönster som finns ifråga om val av genrer och litteratur. Det avgränsas därför *inte* på basis av hur cirkelns medlemmar väljer att lägga upp sin läsning eller vilken typ av litteratur de läser.” (Kerstin Rydbeck i <http://bada.hb.se/bitstream/2320/12324/1/Libraries.pdf>; lesedato 07.11.14)

Det har ifølge to danske forskere i danske folkebibliotek funnet sted “en stigende *socialisering* af formidlingen som et forum for udvekslinger af personlige læseoplevelser mellem ligestillede læsere. En tendens, som udviser grænserne mellem såvel institutionel og privat formidling som mellem formidler og modtager,

og betoner bibliotekets rolle som scene for denne kommunikation.” (Balling og Grøn 2012b s. 59)

“Drammen lydbokklubb ble startet i 2011 og har som mål å sørge for at medlemmene får lest gode bøker. En god bok karakteriseres ved at vi sammen blir enige om at vi vil lese den til neste gang vi møtes. Klubben består av fem menn med delvis ulike referanserammer, noe vi bestreber oss på at skal gjenspeiles i bokvalgene vi gjør. Vi møtes en gang i måneden for å diskutere bøkene vi leser, men hovedhensikten er likevel at vi faktisk får lest litteratur! Navnet Drammen lydbokklubb ble etablert på april møtet 2013, ettersom vi da ble oppmerksomme på at hele gjengen nesten utelukkende bruker Amazon’s lydboktjeneste *Audible* til å komme oss gjennom bøkene.” ([http://drmlbk.wordpress.com/om/](http://drmlbk.wordpress.com/); lesedato 10.09.13)

I fotballklubben Brann i Bergen hadde i 2008 “ei gruppe av spelarane danna ein lesesirkel. Dei kommenterte at det var med på å skape ein ny type fellesskap, noko som gjer det lettare å dra lasset saman under kampane.” (tidsskriftet *ABM* nr. 2 i 2008 s. 24)

Noen bedrifter har støttet de ansatte i å lage lesesirkler, og ikke uten grunn: “Orange’s 1999 Orange Talks Books at Work was designed to promote reading groups in the workplace; Orange itself has twenty-two in-house reading groups. The company provides a room, lunch, and some free books and discounts to get groups up and running. [...] The interpersonal skills, flexibility, and openness to new ideas, the teamwork, and the ability to communicate so valued in today’s employees are exactly those qualities which reading groups can be so good cultivating. It can also benefit cross-cultural sensitivity and what have been referred to as ‘complexity skills’ – the ability to manage ‘ambiguous situations where many events and trends are interlinked’.” (Hartley 2001 s. 12-13) I tillegg prøver forlag å hjelpe og tjene penger på lesesirkler: “The UK has recently blossomed with guides, discussion notes, and biographical information, designed with a reading-group audience in mind. The idea comes from America: Back in 1993, when Doubleday was about to issue *The Robber Bride*, it realised that Atwood’s previous novels had been popular with women’s reading groups and decided to facilitate discussions by issuing a guide to Atwood’s work.” (Hartley 2001 s. 98)

Hvilke bøker skal gruppa lese? “One of the most enjoyable yet frightening aspects of a reading group is choosing the books. While it’s exciting to consider the options, make your list and winnow it down to those few select titles that you’ll read each year, picking good books for your group can also be intimidating. You want the perfect book: one that’s not too easy, not too hard, that will hold the interest of a diverse group of readers and will also inspire a lively discussion. Where on earth do you find books that are all that and more, and how do you pick which of these to read? Probably the best place to start looking for titles is your own members’ bookshelves. Some groups insist that those proposing a book have

read it and can testify to its worthiness for the group. Other groups would rather that no one have read the book, making it a surprise for everyone; they choose books based on word of mouth from outside sources, reviews, or dust jacket blurbs. Is there a title that many of you have always wanted to read? A classic that some of you would like to revisit or have never quite gotten to? An old favorite that you'd love to share with your group? Are you looking for something a little different? Outside your normal reading curve? Try searching this site for a good book. All the books listed here have reading guides that can enhance your group's discussion. Many publishers specialize in certain types of books, either by genre or literary style. If you find a book you like, search the publisher's site for similar titles. [...] Be sure to include a variety of topics and voices in your selections so your group doesn't get bored." (fra www.readinggroupguides.com; lesedato 14.09.09)

Jenny Hartley hevdet i 2001 at det var mer enn 50.000 personer i Storbritannia som deltok i lesesirkler. "Uppgifter gör exempelvis gällande att cirka 500.000 bokcirkclar fanns i USA i slutet av 1990-talet och drygt 40 700 i Canada. (Fuller, Sedo & Squires, 2011) I Storbritannien beräknades antalet vid samma tid till cirka 50 000 och australiensiska Council of Adult Education organiserade cirka 1 000 cirkclar. (Hartley & Turvey, 2002; Taylor, 2007)" (Kerstin Rydbeck i <http://bada.hb.se/bitstream/2320/12324/1/Libraries.pdf>; lesedato 07.11.14)

Lesesirkler kan være digitale, og foregå på Internett. En kvinne som initierte en gruppelesing av Jane Austens roman *Mansfield Park* via en nettside, avsluttet med denne oppsummeringen. "We're done! We finished! We read a very long Jane Austen book [...] You guys are the BEST. Thank you so much for reading along, and chatting it up in the comments, and being hilarious and heartfelt and wonderful. [...] Having now read every word, I think what makes Mansfield Park hard to swallow isn't just Fanny's insistence on being a total doormat (unless, and this is to her credit, somebody's trying to force her down the aisle); it's that nothing about her changes. Every other Austen protagonist – and protagonists generally, because this is fiction and there has to be an arc somewhere – learns something. Grows up. Sees the error of her ways. Stops chasing the handsome rogue and falls for the old dude. SOMETHING. Fanny does none of those things. Personal change doesn't seem to be the point for her, somehow, which begs the question: What IS the point? Mrs. Fitzpatrick suggested that perhaps everybody ELSE is changed because of Fanny's golden presence, but upon further reflection, I don't see it; the only character redeemed at the end is Tom Bertram, and that's thanks to the power of the almighty virus more than anything else. Readers?" (en anonym "Miss Ball" 18. april 2012 på <http://austenacious.com/?cat=215>; lesedato 21.12.12)

Miss Ball skrev videre: "That said, I enjoyed it, in a pleasant and immediate kind of way. Fanny and Edmund's "romance" aside – I'm not sure what "a classic romance" means to the good people at Oxford University Press – Jane's ear for terrible people being terrible kept me entertained and ready for scandal to strike at any moment. Personal journeys of growth aside...that's good enough for me,

sometimes. Various and sundry final thoughts: For all the crap Fanny takes nowadays about her shrinking-violet ways, her dear Edmund is, I think, way worse. He's controlling; he (I think) knows he's wrong about Mary, but refuses to pull the plug; he says he loves Fanny, but constantly abandons her; "I could never marry anybody but Mary Crawford," he moons, twenty pages from the end, and I want him to go to Thornton Lacey AND STAY THERE. You guys. Maria lives happily ever after (or something)...with Mrs. Norris! I subsequently die of joy. Sue me; I still like Mary Crawford, "maybe it would be okay if Tom died, because then Edmund could have his money!" comment and all. She's shallow, but she's (usually) neither malicious nor clueless – the two great sins of Austenian women. She's neither rewarded nor truly punished in the end, which seems fair, and I hope she lives to liven up many a party. By which I mean "novel." And now, let's all have snacks (BYO) and read something trashy! Class dismissed." (<http://austenacious.com/?cat=215>; lesedato 21.12.12)

"James Joyces roman *Finnegans Wake*, historiens mest uforståelige bok. [...] Den begynner midt i en setning og avsluttes midt i samme setning. Altså starter den samme sted den slutter, og omvendt. Dette betyr at man kan begynne hvor som helst i romanen, og lesingen kan gjerne være sirkulær. En lesegruppe i Zürich har tatt konsekvensen av dette. Gruppen startet opp i 1984, og gikk løs på de første ordene: "riverrun, past Eve and Adam's, from swerve of shore to bend of bay". Hva betyr de? Elv, elveløp, løpe langs en elv, livets elv, å krysse elven, Eva og Adam, en løpetur langs historiens gang, eller gjennom Bibelen – eller noe helt annet? Gruppen brukte elleve år på å komme seg igjennom boken. "Da vi var ferdige, tenkte vi: Hva nå? Vi bestemte oss for å starte på nytt igjen. Det var ingen vits i å slutte. Nå holder vi på med tredje gjennomgang", sier en av deltagerne, i filmen *The Joycean Society*. Filmen er en del av [Dora] Garcías utstilling, og den beskriver lesesirkelen, som fortsatt holder på 31 år etter starten. [...] Det fine med *Finnegans Wake* er at alle stiller på like fot. Det betyr intet om man er professor eller hattemaker, for ingen skjønner noen ting, og ingen tolkninger er gale." (*Morgenbladet* 24. – 30. april 2015 s. 50-51)

I USA har det foregått "online reading of David Foster Wallace's *Infinite Jest* by a group who called their undertaking of his unwieldy and profound novel from June through August of the year the author passed away "Infinite Summer" (Coscarelli 2009). This movement's taking place online and not live and in print suggests the compatibility of serious reading discussions with popular social media. [...] One of the 154 topics introduced by readers on the forum, for example, received 41 replies to a post on "Movie Adaptations of *Infinite Jest*." The critical discussion that ensued ranged from speculation about which directors could possibly pull off such a feat – David Lynch, Terry Gilliam, and the Coen Brothers topped the list – in terms of the resonance of their aesthetic with that of Wallace's, a concern problematized by the translation of his seemingly unfilmable and unwieldy narrative into a motion picture. The difficulty of such a project raised the question of what specifically in Wallace's novel could speak to its essence on film, releasing

a tide of suggestions on which parts of the novel were indispensable and which could be omitted. Indeed, the seemingly profound and intractable incompatibility between Wallace's work and the medium of film presented readers with a conceptual challenge they embraced as an occasion to immerse themselves in the finer points of the novel. [...] They create Google maps that display the GPS coordinates of where individual members are reading" (David Dowling i <http://www.digitalhumanities.org/dhq/vol/8/2/000180/000180.html>; lesedato 10.02.17).

“Da opptøyene brøt ut i Ferguson i USA, ble vinduene på alle bygningene i hovedgaten knust. Bortsett fra biblioteket til Scott Bonner. [...] Urolighetene i Ferguson begynte etter at den unge, svarte og ubevæpnede mannen Michael Brown ble skutt og drept av politiet 9. august 2014. Da barneskolen stengte i byen i halvannen uke, hjalp Bonner noen frivillige å åpne en provisorisk skole i biblioteket. [...] - Noe av problemet når vi snakker om rase i USA, er at vi har flere samtaler om rase mellom folk som ikke deler virkelighetsoppfatning. Det er den hvite og den svarte samtalen – den rike og den fattige. Alle snakker forbi hverandre. Dermed oppsto ideen om skape et forum der folk kunne få et felles språk og ha mer meningsfylte samtaler. Litt over 20 mennesker er med [...] [i lesesirkelen Readings on Race] – vanligvis regner bibliotekarene seg heldige om det er fire stykker som møter opp. Noen ser på seg selv som hvite, noen har mørk hud. Gruppen har både fattige, rike, folk som protesterte og folk som støttet politiet da det sto på som verst. [...] [Lesesirkelen] har lest James Baldwin og Ta-Nehisi Coates. Sakprosa og polemikk. Men også journalistikk om det som skjedde i Ferguson og forskningsartikler. Snart skal de lese kommisjonsrapporten om Ferguson.” (*Morgenbladet* 29. januar – 4. februar 2016 s. 44-45)

Mange skjønnlitterære tekster berører livet i lesesirkler, f.eks. Elizabeth Nobles roman *Lesesirkelen* (på norsk 2006). Hendelser i lesesirkler står sentralt i filmer som Robin Swicords *The Jane Austen Book Club* (2007). I denne filmen finner fem kvinner og en mann sammen i en lesesirkel samtidig som de representerer seks romanfigurer fra Austens romaner. I *Midsomer Murders*-filmene er episoden *Market for Murder* viet mord i en lesesirkel.

I Todd Fields film *Little Children* (2006) er det en scene fra en lesesirkel der de kvinnelige deltakerne diskuterer Gustave Flauberts roman *Madame Bovary* (1857). Hovedpersonen Sarah og en annen kvinne i lesesirkelen har helt forskjellige oppfatninger om romanen. Sarah oppfatter *Madame Bovary* nesten som en feministisk tekst, fordi Emma bevarer trassen i seg og lengselen etter et bedre liv, slik hun selv oppfatter det gode liv. Sarah er selv en ung, gift kvinne som har en datter og likevel føler en stor tomhet i tilværelsen sin. Også Sarah blir utro og vil flykte med elskereren. Hennes forsvar for Emma blir indirekte et forsvar for hennes egne valg. Og hennes analyse fungerer som et frampek. Den andre unge kvinnen i lesesirkelen framstilles som en svært konvensjonell, borgerlig kvinne. Hun forakter Emma for å gjøre kontroversielle valg som bryter med borgerlige normer.

Norske lesesirkler

Det finnes mange “tradisjonelle” lesesirkler i Norge. Dessuten har Den norske bokklubben på sine nettsider prøvd å skape et forum for lesesirkler. Den 21. april 2008 lå denne teksten uten på nettsidene (www.bokklubben.no/lesesirkel):

“Del din leseopplevelse med andre! Alle bokklubbmedlemmer er glade i å lese bøker. Det blir enda morsommere når du kan dele leseopplevelsen med andre. Bokklubbens lesesirkel er et gratistilbud til deg som er medlem. Her kan du komme i kontakt med andre lesere for å diskutere bøkene. Du finner lesetips og diskusjonstema til din egen lesesirkel. Her er også utdypende informasjon om bøkene, nettmøter med forfatterne og konkurranser. Vi sender jevnlig ut nyhetsmail med nye boktips. [...]

Tips for lesesirkler

1. Det første og viktigste tipset er at dere selv vet best hvordan dere vil ha det! De neste tipsene må derfor leses med dette i tankene
2. Begynn med å samle venner og bekjente som liker å lese. Gruppen kan bestå av fire medlemmer, men gjerne flere. Det er ikke alle som rekker innom hver gang
3. Finn ut hvilke bøker dere liker. Er det spesielle forfattere eller sjangere dere er opptatt av? Bruk dette som et utgangspunkt for å diskutere hvilke titler dere skal velge. Dere vil også finne mange gode lesetips – med tilhørende spørsmål til diskusjon – på bokklubben.no/lesesirkel
4. Ha faste tider, slik at dere sikrer en viss fremdrift uten at det blir stress. Mange synes ett møte i måneden er passende, mens andre synes det holder med annen hver måned. Sett av datoene god tid i forveien, slik at flest mulig kan delta
5. Ta gjerne utgangspunkt i konkrete spørsmål i diskusjonen. Alle bør notere seg diskusjonsemner mens de leser. I tillegg finner dere diskusjonstips på bokklubben.no/lesesirkel
6. Er det noe dere er veldig uenige om, eller lurer på, eller vil formidle interessant funn dere har gjort? På bokklubben.no/lesesirkel kan dere sende inn spørsmål og innspill til et diskusjonsforum. Her treffer dere andre som har diskutert de samme bøkene
7. Lag gjerne litt mat, vin og kos til klubben. Men la det ikke bli for ambisiøst. Da ender det opp som en gourmetklubb, og det kan gi prestasjonsangst
8. Vær åpne for alle innspill! Ikke vær redd for å si det du mener om en bok. En bok er et åpent rom, der mange tolkninger er mulige. Det finnes ingen fasitsvar!

[...] I løpet av Bokklubbens Lesesirkels levetid har vi hatt mange konkurranser hvor vinnerne har fått lov til å møte forfattere. Her er en oversikt over tidligere vinnere: På Verdens bokdag, den 23. april 2007, fikk Heidi Lundquist på Skarnes – og hennes lesesirkel TORA – besøk av Tove Nilsen [...]. Liv Haaland fra Hommersåk og hennes lesesirkel vant en middag på Theatercaféen med Anne Karin Elstad under Bok i Sentrum høsten 2006.

Les om middagen med Anne Karin Elstad [...] Det ble en uforglemmelig kveld på Theaterkafeen både for lesesirkel og forfatter – sjelden har vel Anne Karin Elstad måtte besvare flere spørsmål å kortere tid! 3-retters middag, favorittforfatteren til bords og en unik mulighet til å få vite mer om forfatteren og bøkene hennes gjorde sitt til at stemningen ble strålende. Praten gikk lett da “bokklubben”, som lesesirkelen fra Stavanger-traktene kaller seg, og Elstad samlet seg rundt bordet. “Hvordan jobber du med research”, “hva sier familiemedlemmene når du skriver om dem i Hjem”, “hvilke forfattere liker du å lese”, var spørsmål som ble stilt. Anne Karin Elstad svarte utfyllende på alle spørsmål og fikk knapt svelget før det neste ble sendt over bordet. Da kvelden var omme hadde damene fått både signerte bøker og ny inspirasjon til lesesirkelen!”

Den norske bokklubben oppfordrer og stimulerer altså til danning av lesesirkler. Et annet eksempel på en litterær institusjon som har satt i gang spesielle tiltak for lesesirkler, er Det Norske Teatret. I 2007 inviterte Det Norske Teatret medlemmer i lesesirkler til teatret. På en flyer fra teatret stod det: “Er du medlem av ein lesesirkel? Står romanen *Få meg på, for faen* av Olaug Nilssen på leseplanen denne hausten? Er du interessert i å sjå boken [sic!] bli teater og treffe dei som står bak framsyninga og på scenen? Onsdag 5. desember inviterer Det Norske Teatret alle lesesirklar til ein eigen lesesirkelteaterkveld.”.

Noen lese-/formidlingsprosjekter markedsføres som enorme lesesirkler. På e-postlista biblioteknorge@nb.no ble det 8. mai 2008 informert om at ”Stavangers befolkning har siden påske stemt på hvilken bok hele byen skal lese i kulturhovedstadsåret. Nå er vinneren klar: Det blir Arild Rein: Kaninbyen. Leseprosessen starter under Kapittelfestivalen i september. Til da vil et stort antall eksemplar av boka bli trykket opp og delt ut til byens befolkning. I september og oktober vil det være en rekke arrangement som fokuserer på Kaninbyen og temaer relatert til boka. Målet er at hele byen blir en gigantisk lesesirkel. [...] Stavangers befolkning har blitt oppfordret til å nominere romantitler de ønsker at hele byen skal få anledning til å lese. Blant disse gikk fem titler videre på stemmeantall, mens fem ble avgjort av en ekspertjury. Listen med 10 titler var klar etter påske, og befolkningen ble oppfordret til å stemme på sin favoritt blant disse.”

“Deichmanske biblioteks lesesirkelblogg startet 1. november 2009, og er et alternativ til den vanlige lesesirkelen i biblioteket. Her leser og diskuterer vi en bok hver måned. Vi publiserer også små forfatter-intervjuer, og har sitatkonkurranse med bokpremie hver torsdag klokken 1100. Alt foregår på bloggen lesesirkel.

wordpress.com Hvis du vil bli lagt til som bruker på bloggen, kan du sende en mail til litteratur@deichman.no” (fra e-postlista biblioteknorge@nb.no 18.03.10)

“*Lesesirkelnotater* (Schibsted forlag) gir en rekke praktiske tips til hvordan man kan finne eller starte en lesesirkel og man får tips om valg av bøker og hvordan en lesesirkeldiskusjon kan ledes. Boken har også egne sider der man kan samle ønskelister for fremtidig lesestoff, skrive ned konklusjoner fra bokdiskusjoner, notere ned gode bokhandlere, nettsider osv. Boken er delt inn med skilleark, er innbundet i stoff og har en strikk som holder boken lukket. Her er også hendige lommer.” (Bok & samfunn og Notabene bokhandelkjedes gratismagasin *Bokvår*, 2010)

Den kanadiske journalisten og forfatteren Malcolm Gladwells bok *The Tipping Point: How Little Things Can Make a Big Difference* (2000) gir bl.a. en forklaring på hvorfor noen bøker blir bestselgere. Et eksempel hos Gladwell er den amerikanske forfatteren Rebecca Wells’ roman *Divine Secrets of the Ya-Ya Sisterhood* (1996). “[T]he San Francisco area is home to one of the country’s strongest book-group cultures, and from the beginning *Ya-Ya* was what publishers refer to as a “book-group book.” It was the kind of emotionally sophisticated, character-driven, multi-layered novel that invites reflection and discussion, and book groups were flocking to it. The groups of women who were coming to Wells’s readings were members of reading groups, and they were buying extra copies not just for family and friends but for other members of their group. And because *Ya-Ya* was being talked about and read in groups, the book itself became that much stickier. It’s easier to remember and appreciate something, after all, if you discuss it for two hours with your best friends. It becomes a social experience, an object of conversation. *Ya-Ya*’s roots in book-group culture tipped it into a larger word-of-mouth epidemic. Wells says that at the end of readings, during the question-and-answer session, women in the audience would tell her, “We’ve been in a book group for two years, and then we read your book and something else happened. It started to drop down to a level of sharing that was more like friendship. They told me that they had started going to the beach together, or having parties at each other’s houses.” Women began forming *Ya-Ya Sisterhood* groups of their own, in imitation of the group described in the book, and bringing Wells pictures of their group for her to sign. Wesley’s Methodism spread like wildfire through England and America because Wesley was shuttling back and forth among hundreds and hundreds of groups, and each group was then taking his message and making it even stickier. The word about *Ya-Ya* was spreading in the same way, from reading group to reading group, from *Ya-Ya* group to *Ya-Ya* group and from one of Wells’s readings to another, because for over a year she stopped everything else and toured the country nonstop. The lesson of *Ya-Ya* and John Wesley is that small, close-knit groups have the power to magnify the epidemic potential of a message or idea.” (Gladwell sitert fra <http://www.fspcol.com/>; lesedato 30.07.14)

“Ifølge New York Times fins det nå mellom fire og fem millioner bokgrupper i USA. Mange er ledet av en profesjonell bokgrupeleder. Nye romaner, som håper å appellere til bokgrupelesere, har samtale spørsmål trykket bakerst i boka.”
(*Dagbladet Magasinet* 7. februar 2009 s. 55)

Historikk

Lesesirkler er ikke noe nytt fenomen: “The Romans did it, emigrants on board to Australia did it, Schubert and his friends meeting to read and discuss the poems of Heine were doing it. [...]” (Hartley 2001 s. 1) Fenomenet ble særlig kjent fra 1800-tallet av, noe som bl.a. blir tydelig gjennom epokens skjønnlitteratur: “In 1857 Elizabeth Barrett Browning has Aurora Leigh’s strait-laced ‘cage-bird’ aunt belonging to a ‘book-club’ which guards her ‘from your modern trick / Of shaking dangerous questions from the crease’ (*Aurora Leigh*, book I, lines 302-3). Edith Warton’s turn-of-the-century ladies who lunch deal in desperate games of one-upmanship in her short story ‘Xingu’, and P.G. Wodehouse has a terrific time with Mrs Willoughby Smethhurst’s pompous suburban literary society in ‘The Clicking of Cuthbert’ ” (Hartley 2001 s. 137).

“Mot slutet av 1800-talet började framförallt nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen [i Sverige] på allvar att fokusera på bildningsfrågan. År 1902 introducerade nykterhetsorganisationen IOGT:s riksstudieledare Oscar Olsson den metod för folkbildningsarbete som byggde på självbildning knuten till små lokala studiegrupper som han kallade *studiecirklar*. Grundprinciperna för cirkelarbetet var enkla: varje cirkel valde och inköpte vid verksamhetsårets början lika många böcker som medlemmar. Böckerna vandrade sedan runt i gruppen som regelbundet träffades för att samtala och reflektera över det lästa. Gruppen utsåg inom sig en studieledare och verksamheten skulle fungera som ett forum för ett aktivt kunskapssökande och en kunskapsutveckling i demokratisk samverkan mellan alla deltagare. Efter verksamhetsårets slut samlades böckerna till ett studiecirkelbibliotek. Studiecirkeln blev snabbt den dominerande studieformen inom de nya folkrörelsernas bildningsarbete och var avgörande för att detta utvecklades till en massrörelse i Sverige. [...] Olssons ursprungliga idéer kring studiecirkeln innebar att skönlitteraturen hade en central roll. Deltagarna skulle söka sig fram med den skönlitterära boken som det väsentliga bildningsmedlet och i praktiken kom verksamheten nog att uppvisa många likheter med hur bokcirklar arbetar idag. Olssons fria, processinriktade bildningsideal trängdes dock undan ganska snart inom de nya studieförbunden, till förmån för en mera målinriktad och planmässig studiecirkelverksamhet baserad på ämnesstudier, studieplaner och läroböcker samt en lärare i mera traditionell mening. Skönlitterärt inriktade studiecirklar fanns fortfarande men i alltmera begränsad omfattning, under beteckningen *litteraturcirklar*” (Kerstin Rydbeck i <http://bada.hb.se/bitstream/2320/12324/1/Libraries.pdf>; lesedato 07.11.14).

“Skönlitteraturens försämrade ställning inom studieförbunden illustreras väl av statistik från ABF – Arbetarnas bildningsförbund. Här utgjorde de skönlitterärt inriktade cirkelverksamhetsåren 1919/20 den ojämförligt största gruppen, med 48 procent. Därefter gick det snabbt nedåt, tio år senare hade de sjunkit till 10 procent och i slutet av seklet, 1992, utgjorde de mindre än en halv procent – även om det samtidigt måste konstateras att antalet bokcirkel trots allt var betydligt större nu, eftersom volymen på studieförbundens cirkelverksamhet totalt sett ökat så mycket. (Johansson, 1995) Inom studieförbunden sammanställdes tidigt statistik över cirkelverksamheten, eftersom den tjänade som underlag för fördelningen av statsbidrag som infördes redan på 1910-talet. Härigenom går det att få en relativt god bild av den studieförbundsanknutna bokcirkelverksamhetens kvantitativa omfattning och hur den utvecklats över tid. Parallellt med att studieförbunden utvecklade sin verksamhet under 1900-talets första hälft växte även de kommunala folkbiblioteken fram. Folkbiblioteken tycks emellertid länge ha haft en marginell roll som organisatörer av bokcirkel, vilket idag kanske kan tyckas förvånande. Först efter millennieskiftet 2000 har biblioteken börjat driva bokcirkel i större omfattning.” (Kerstin Rydbeck i <http://bada.hb.se/bitstream/2320/12324/1/Libraries.pdf>; lesedato 07.11.14)

I dag foregår noen lesersirkler på Internett, uten at personene møtes fysisk. “In the UK Bradford Libraries, pioneers in the field, launched a site in spring 1999 for ten virtual reading groups, attracting readers from all over the world.” (Hartley 2001 s. 4) Noen foregår også via TV: “Reading groups famously went mass media in 1996 in America with Oprah’s Book Club, one of the most staggering phenomena in the history of collective reading. The talkshow host Oprah Winfrey announced that she wanted to ‘get the country reading’, and she seems to have done just that. Each month she chooses a book, and a month later half a show is devoted to discussing it. The show receives as many as 10,000 letters each month from people eager to participate. By the time the segment appears, 500,000 viewers have read at least part of the book. Nearly as many buy the book in the weeks that follow. This approach has made Winfrey the most successful pitch person in the history of publishing. Since its debut in 1996, Oprah’s Book Club has been responsible for 28 consecutive bestsellers. It has sold more than 20m [= 20 millioner] books and made many of its authors millionaires. It has earned publishers roughly \$175m ... a vast experiment in linked literary imagination and social engineering. Toni Morrison calls it ‘a revolution’, because Winfrey’s rapport with the camera cuts across class and race. The effect on the nation’s reading habits has been palpable: Toni Morrison’s *Song of Solomon* sold as many copies in six weeks as in the previous nine years.” (Hartley 2001 s. 4-5)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>